

Articole referitoare la Dictatul de la Viena reținute de la publicare de către cenzura vremii

Dr. Alin Spânu

Mots clés: Roumanie, le Diktat de Vienne, l'anne 1940, presse, censures

Articles concernant le diktat de Vienne retenues à la publication par la censure de la période

Abstract: La presse a analysé l'acte de Vienne par divers moyens stylistiques et a fait appel à certains hommes politiques, y compris Iuliu Maniu, Sever Bocu, Nicolae Iorga, pour expliquer et exprimer leurs opinions concernant ce sujet. Quand même, les journaux étaient sous le pouvoir de la censure qui, pour diverses raisons, pouvait ne pas approuver l'impression des articles ou même un journal entier.

Ce qui surprend dans ces articles est que, même si on n'a pas attaqué virulent les facteurs de décision de l'état - le roi, le premier ministre, l'armée - et ont seulement analysé le contexte historique, politique, diplomatique, etc., l'arbitrage de Vienne, cependant, n'ont pas reçu de visa pour être publié.

Dictatul de la Viena¹ a luat prin surprindere clasa politică autohtonă, în pofida semnalelor – date anticipative sau analize – transmise de serviciile de informații mai ales în a doua parte a anilor '30. În consecință, nu au fost inițiate măsuri de apărare a graniței de vest, iar atunci când a devenit clară pierderea unei părți din Transilvania nu s-au luat măsuri preventive de limitare a dezastrului (reprimarea teroriștilor, a agenților subversivi, evitarea panicii și a pierderilor de bunuri etc.).

Acceptarea „arbitrajului” germano-italian de către autoritățile de la București, mai exact de către Consiliul de Coroană, cu o largă majoritate (21 voturi „pentru” și doar 10 „contra”), a dezamăgit opinia publică și societatea în totalitate, acestea

reacționând prin manifestații ample, în pofida interdicțiilor de asociere în scop de protest. La rândul ei, presa a analizat actul de la Viena prin diferite mijloace stilistice și a apelat la unii oameni politici pentru a explica și a-și exprima punctul de vedere pe acest subiect. Însă ziarele se aflau sub puterea cenzurii care, sub diferite motive, putea să nu aprobe tipărirea unor articole sau chiar a unui cotidian integral. Printre articolele oprite de la publicare s-au numărat cele semnate de marele istoric, om politic și jurnalist Nicolae Iorga², de preșe-

1 Pe larg despre acest subiect în: A. Simion, *Dictatul de la Viena*, Editura Albatros, București, 1996; Neagu Cosma, *Dictatul de la Viena (30 august 1940) – consecința a crimei organizate statal de către Ungaria și a colaboraționismului unor unguri din România*, Bravo Press, 1996; Cornel Grad, *Al doilea arbitraj de la Viena*, Institutul European, Iași, 1998.

2 Nicolae Iorga (n. 17 iunie 1871, Botoșani – d. 26/27 noiembrie 1940 Strejnic-Prahova), istoric, doctor în filosofie (1893, Leipzig), membru al Academiei Române (26 mai 1910); în aprilie 1910, împreună cu A.C. Cuza a înființat Partidul Naționalist Democrat, fiind ales deputat (din 1907) și senator. A deținut funcția de prim-ministru în perioada 18 aprilie 1931 – 31 mai 1932, conducând un guvern de uniune națională. A fost ridicat de la vila sa din Sinaia de o echipă de legionari care l-au asasinat și l-au lăsat la marginea pădurii Strejnic, de lângă Ploiești. Pentru mai multe detalii a se consulta: Petre Țurlea, *Nicolae Iorga în viața politică a României*, Editura Enciclopedică, București, 1991; Mihai Opreșescu, *Partidul Naționalist Democrat*

dintele Partidului Național Țărănesc (PNȚ) Iuliu Maniu³ și de Sever Bocu⁴.

Revista „Parlamentul Român”, prin directorul ei, N. Russu-Ardeleanu⁵, i-a luat un interviu lui Iuliu Maniu la 8 august 1940 (**Anexa 1**), în timpul primelor ne-

(1910-1938) condus de Nicolae Iorga, București, 2000; Horia Bozdoghină, *Nicolae Iorga și Partidul Naționalist Democrat în viața politică a României*, Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, 2007.

3 Iuliu Maniu (n. 8 ianuarie 1873, Șimleul-Silvaniei, Sălaj – d. 5 februarie 1953, închisoarea Sighet), doctor în drept (1896), președinte al Societății „Petru Maior”, jurist consult al Mitropoliei Române Unite (1898-1915); intră în conducerea Partidului Național Român (1897), deputat în Parlamentul de la Budapesta (1906), mobilizat și trimis pe frontul italian în primul război mondial (1914-1918). La 1 decembrie 1918 este ales președinte al Consiliului Dirigent (1918-1920), președinte al PNR (1919-1926) și membru al Academiei Române (1919). După fuziunea PNR cu Partidul Țărănesc (1926) este ales președinte al noului Partid Național-Țărănesc (1926-1933, 1937-1947). Prim-ministru în trei rânduri (noiembrie 1928-iunie 1930; iunie-octombrie 1930; octombrie 1932-ianuarie 1933) după care a trecut în opoziție față de Carol II (1930-1940) și mareșalul Ion Antonescu (4 septembrie 1940-23 august 1944). După înlăturarea mareșalului Antonescu (23 august 1944) este numit ministru de stat (până la 4 noiembrie 1944). La 29 octombrie 1947 a fost implicat într-un proces, împreună cu alți lideri ai partidului, sub acuzația de „activitate criminală împotriva statului”, iar la 4 noiembrie 1947 a fost condamnat la închisoare pe viață de autoritățile comuniste.

4 Sever Bocu (n. 19 noiembrie 1874, Șitarovăț, Timiș – d. 1951, penitenciarul Sighet) a absolvit studii comerciale la Paris, contabil, ziarist, membru PNR, prim-redactor al ziarului „Tribuna” (Arad). A organizat corpul de voluntari români din Rusia și a activat în organisme care au susținut unirea Transilvaniei cu România. Deputat (din 1919), în 1926 a devenit un membru marcant al PNȚ și a fondat ziarul „Vestul” (1929) și a deținut funcția de ministru de stat (1928-1930). A fost ales în Parlament la alegerile din 1946, însă a fost arestat de regimul comunist la 5/6 mai 1950.

5 N. Russu-Ardeleanu (n. 1891, Brașov – d.?) a obținut bacalaureatul și s-a angajat ca redactor la cotidianul „Universul” (1909). În 1919 a fost unul din membrii fondatori ai Uniunii Ziariștilor Profesioniști, iar din 1920 a devenit membru al Societății Scriitorilor Români. A publicat: *Spionul*, Botoșani, 1917; *Prizonier în țara ta*, Botoșani, 1918; *19 luni în Bulgaria*, Brașov, 1919; *Scene din școala militară*, București, 1922; *Marea discuție parlamentară în jurul Legii cultelor*, București, 1928.

gocieri româno-ungare desfășurate la Turnu-Severin, însă publicarea trebuia să aibă la 27 septembrie 1940. Cenzura însă a anulat tipărirea acestui interviu. Printre altele, Iuliu Maniu a afirmat că „nu pot forma nici măcar obiect de discuție cedarea vreunei părți din teritoriul nostru național și nu putem admite nici un pretext pentru a fi târâți pe tărâmul discuțiilor sau al concesiilor în ce privește hotarele noastre. (...) Tratatul de la Trianon nu a creat, ci a înregistrat numai pentru lumea internațională unirea Ardealului și a Banatului cu regatul român”. Liderul PNȚ a analizat obiectiv și clarvăzător rezultatul unui eventual arbitraj defavorabil României, ajungând la o concluzie corectă: „Dacă din punctul nostru de vedere încercarea dezlipirii unor teritorii din patrimoniul nostru național ar fi o nedreptate, din punctul de vedere al intereselor permanente europene ar fi o greșală catastrofală, căci nimeni nu va putea crede că poporul românesc se va resemna și va suferi în liniște ca peste patru milioane de suflete românești să fie îndepărtate din trupul națiunii și zeci de mii de kilometri să fie ruși din teritoriul național”.

Un articol intitulat „La Viena s-a săvârșit o mare nedreptate” (**Anexa 2**), produs a fi publicat în cotidianul „Neamul Românesc”⁶ la 5 septembrie 1940 și elaborat, probabil, de Nicolae Iorga, a fost, de asemenea, respins de cenzură. În final, articolul a prezentat situația minorităților din Transilvania înainte și după 1918, care nu îndreptățește, sub nici o formă, dictatul de la Viena: „Este doar fapt cunoscut că sub regimul unguresc toate aceste naționalități neputând să vadă un viitor sigur pentru ele pe pământul Ardealului, ERAU

6 Ziarul „Neamul Românesc” a apărut prima dată la 10 mai 1906, inițial bisăptămânal, apoi cotidian. Redacția a alternat între București și Vălenii de Munte. Și-a încetat apariția după asasinarea profesorului Nicolae Iorga de către legionari, în noaptea de 26/27 noiembrie 1940.

PERMANENT CU GÂNDUL EMIGRĂRII ÎN CAP. Iar drumurile ce și le alegeau nu erau decât două: SAU AMERICA, SAU VECHEA ROMÂNIE. Statele Unite ale Americii sunt pline de coloniști de toate naționalitățile din Ardeal. Iar în vechiul regat al României toate așezările săsești, ungurești și cele ale românilor din Ardeal se datoresc numai traiului de nesuferit pe care fosta stăpânire maghiară îl oferea populațiilor de peste Carpați. De când s-a întemeiat România Mare, ÎN MINTEA NIMĂNUI DIN ARDEAL NU A MAI LICĂRIT GÂNDUL EMIGRĂRII”.

În aceeași zi, 5 septembrie 1940, cenzura a mai oprit de la publicare și o analiză semnată de Sever Bocu pentru cotidianul „Universul” (**Anexa 3**). Acesta a arătat că dictatul de la Viena „a nedreptățit profund poporul român, l-a jignit iremediabil, mortal, fără să fi făcut o dreptate pentru maghiari. Căci privilegiile nu înseamnă dreptate”. A continuat apoi cu situația românilor trimiși sub o stăpânire străină și cruntă, menținând treaz însă spiritul de luptă: „Nu ne plângem totuși și nu ne văicărăm... dar de mâine încolo începe pentru noi marea luptă pentru libertate tocmai de acolo de unde am lăsat-o la 1919”. În încheiere, Sever Bocu a făcut o constatare privind situația României și Ungariei, un raționament care s-a dovedit corect pe termen lung: „Suntem prima victimă a ordinii europene noi ce se desenează. Prin Ungaria renaște statul feudal, poliglot. Renasc, probabil și marile imperialismele înmormântate la 1919 ca un corolar firesc al totalitarismelor. Căci noua mare putere Ungaria cât timp va fi tolerată în această figurație?”

Marele istoric Nicolae Iorga s-a văzut și el oprit de la publicare, astfel că editoria-lul său din 25 septembrie 1940 – intitulat „O altă orientare” (**Anexa 4**) – nu a mai văzut lumina tiparului. În opinia istoricului, dar și un experimentat jurnalist, nația „ne cheamă pe cei de deasupra, a căror soli-

daritate s-a rupt tocmai acum, la rănilor ei. Și de dănselle trebuie să ne ocupăm mai ales, făcând să renască din suferința de astăzi speranțele de mâine”. Speranțele de care vorbea Nicolae Iorga s-au împlinit și, după patru ani, teritoriul cedat a fost reluat cu arma în mână, însă istoricul nu a mai apucat acea zi. A căzut asasinat, la scurt timp, de gloanțele legionarilor, în cadrul marilor „epurări” ale dușmanilor mișcării (26/27 noiembrie 1940).

Ceea ce surprinde la aceste articole este faptul că, deși nu au atacat virulent factorii de decizie ai statului – rege, prim-ministru, guvern, armată – ci doar au analizat din punct de vedere istoric, politic, diplomatic ș.a.m.d. arbitrajul de la Viena, totuși, nu au primit viza pentru a fi publicate.

Anexa 1

Revista „Parlamentul Român”, 27 septembrie 1940

Rubrica Tribuna: Vocea unui alt prevăzător al stării de lucruri de azi, interviu luat la 8 august 1940 de directorul revistei, N. Russu-Ardeleanu, președintelui Partidului Național Țărănesc, Iuliu Maniu.

Una din figurile cele mai proeminente nu numai a Ardealului, ci a întregului regat român, dl. Iuliu Maniu, fost președintele partidului național din Transilvania și al Consiliului Dirigent și fost președinte de Consiliu al României întregite, este și d-sa. ca și dl. prim-ministru și conducător, general Ion Antonescu, un prevăzător al dezastrului de azi, care nu mai departe decât luna trecută a făcut – în afară de alte declarații anterioare în același sens – și pe acestea, pe care noi le redăm aici în cadrul restrâns al acestui număr, fără însă a omite nici unul din punctele expuse în declarațiile d-sale:

„Nu pot forma nici măcar obiect de discuție cedarea vreunei părți din teritoriul

nostru național și nu putem admite nici un pretext pentru a fi târâți pe tărâmul discuțiilor sau al concesiilor în ce privește hotarele noastre. Afirmția că noi suntem beneficiarii favorizați ai tratatului de la Trianon, e un pretext ce nu se poate referi în nici un caz la Dobrogea ce aparține spațiului nostru vital și care nu ne-a fost atribuit prin tratatul de la Trianon, ci a devenit mai înainte parte întregitoare a țării noastre. Unitatea uimitoare a limbii românești, conștiința naționalistă și setea de libertate au fost baza firească pe care s-au întemeiat aspirațiile tuturor românilor de a realiza unitatea lor națională. Sub influența mișcării mărețe a poporului italian pentru „Italia Unită” și a poporului german pentru unirea națională a tuturor germanilor și sub înrâurirea ideilor de libertate, plămădite în Franța, poporul român a luptat în mod conștient pentru înfăptuirea libertății, independenței și unității sale naționale. Suferințele lui Silvio Pellico⁷, scrierile lui Mazzini⁸ și Fichete, luptele lui

7 Silvio Pellico (n. 24 iunie 1789, Saluzzo – d. 31 ianuarie 1854, Camposanto) poet, dramaturg și patriot italian. Redactor la revista „Conciliatore” (1818), cenzurată și apoi interzisă de autoritățile austriece. În octombrie 1820 a fost arestat sub acuzația de carbonarism și condamnat la închisoare pe insula Sfânta Margareta (eliberat în februarie 1821). A fost condamnat la moarte (februarie 1822), pedeapsă comutată la 15 ani închisoare, însă a fost grațiat în 1830.

8 Giuseppe Mazzini (n. 22 iunie 1805, Genova – d. 10 martie 1872, Pisa), revoluționar italian. În 1827 a devenit membru al societății revoluționare Carbonari, activitatea sa aducându-i o condamnare (noiembrie 1830-februarie 1831). Reluarea acțiunilor anti-austriece i-a adus o condamnare la moarte în contumacie (1831), iar activitatea sa s-a desfășurat în exil. A participat la revoluția din 1848-1849 din Milano, iar după înfrângerea acesteia s-a refugiat, din nou, în exil. A fost nemulțumit de unificarea Italiei sub conducerea lui Cavour (1859), însă l-a sprijinit pe Garibaldi în eliberarea sudului Italiei de sub dominația Habsburgilor (1860). Din 1870 s-a stabilit la Pisa.

Bismark⁹, Cavour¹⁰ și Garibaldi¹¹ și ale atâtor martiri italieni și germani, au trezit în sufletele noastre un răsunet puternic.

Tratatul de la Trianon nu a creat, ci a înregistrat numai pentru lumea internațională unirea Ardealului și a Banatului cu regatul român. Dovada este faptul că în octombrie 1918 Comitetul național al românilor din Ardeal și Banat a hotărât dezlipirea poporului românesc de regatul Ungariei, iar declarația stabilită în ședință a fost citită de Alexandru Vaida-Voevod chiar în Parlamentul de la Budapesta în ziua de 18 octombrie 1918, înainte de armistițiul încheiat abia la 13 noiembrie 1918”.

Iată o revelație de o covârșitoare însemnătate, ce ar fi trebuit să fie cunoscută delegației noastre ce a premers pe cea de la Viena, adică aceea care a discutat în prealabil chestiunea noastră cu dl. von

9 Otto Eduard Leopold von Bismark (n. 1 aprilie 1815; Schonhausen – d. 30 iulie 1898, Friedrichsruh), om politic german. A luptat pentru unificarea statelor germane, devenind prim-ministru al Prusiei (1862-1890), cancelar al Confederației Germane de nord (1867-1890) și cancelar al Imperiului german (1871-1890).

10 Camillo Benso conte de Cavour (n. 10 august 1818, Torino – d. 6 iunie 1861, Torino), om politic italian. A fondat ziarul „Risorminetto” (1847), a devenit deputat (1848), ministrul agriculturii, comerțului și marinei din regatul Piemont (1850), și prim-ministru (noiembrie 1852). A luptat pentru unificarea Italiei sub egida dinastiei de Savoya, act finalizat în martie 1861, când a devenit, pentru scurt timp, premierul noului stat.

11 Giuseppe Garibaldi (n. 4 iulie 1807, Nisa – 2 iunie 1882, Caprera) revoluționar italian. În 1833 a devenit membru al organizației „Tânăra Italie”, iar un an mai târziu este condamnat la moarte, însă evadează și se refugiază în America de Sud. Timp de 12 ani participă la diferite conflicte unde a dovedit un real talent militar. Participă la revoluția din 1848-1849, apoi refugiază în SUA (până în 1854) și în America de Sud. Revine în 1859 pentru a lupta contra austriecilor în munții Alpi, apoi conduce o expediție în Sicilia și Neapole care înlătură monarhia habsburgică (1860). În 1862 a intrat în conflict cu regele Victor-Emanuel al II-lea, dar a luptat din nou contra austriecilor în Tirol (1866). Din 1870 a devenit membru în Parlamentul italian.

Ribbentrop și care, credem noi, ar fi putut modifica sau cel puțin influența hotărârea de la Viena.

Mai departe, dl. Maniu destăinuiește că Consiliul național român l-a însărcinat cu conducerea afacerilor externe și militare, că în această calitate d-sa s-a stabilit la Viena, unde a organizat revolta regimentelor românești din principalele orașe ale monarhiei austro-ungare, la Viena și la Praga și cu ajutorul ofițerilor români din Ardeal și Banat a luat sub comanda d-sale. forța militară a românilor transilvăneni, recunoscută de Ministerul de Război austriac înainte de armistițiu, care i-a și pus la dispoziție, tot înainte de armistițiu, un apartament cu numeroase camere în clădirea Ministerului de Război din Viena.

Numai la Viena și împrejurimi d-sa a concentrat peste 70 de mii de soldați transilvăneni, iar prin ministrul plenipotențiar al românilor ardeleni la Budapesta, recunoscut de guvernul maghiar, a notificat ministrului de război maghiar că soldații români vor depune jurământul de credință pe Consiliul național român și pe steagul tricolor românesc, iar ministrul ungar s-a declarat de acord, tot înainte de armistițiu.

Tot ce a urmat apoi: tratative cu guvernul maghiar chiar pe timpul negocierilor de armistițiu anglo-franco-austro-ungare, Adunarea națională de la Alba-Iulia care a decretat Unirea, constituirea guvernului Transilvaniei sub președinția d-sale., care a făcut numeroase reforme, toate acestea s-au petrecut înainte de tratatul de la Trianon. Ce alt lucru dovedesc aceste prefaceri decât faptul clar ca lumina zilei că unirea provinciilor românești din fostul stat austro-ungar nu este rezultatul tratatului de la Trianon, CI A CONȘTIINȚEI NAȚIONALE A ROMÂNILOR TRANSILVĂNENI? Și concluzia firească: „Noi românii suntem, în ce privește teritoriile românești, succesori de drept ai monarhiei austro-ungare desființate, în aceeași măsură în

care Germania, Italia și chiar Ungaria sunt succesoare pe teritoriile lor naționale moștenite de la monarhia habsburgică și stăpânite de ele”.

Și după alte interesante considerații de-duse din aceeași logică examinare, fruntașul ardelean este de părere că: „Dacă din punctul nostru de vedere încercarea dezlipirii unor teritorii din patrimoniul nostru național ar fi o nedreptate, din punctul de vedere al intereselor permanente europene ar fi o greșeală catastrofală, căci nimeni nu va putea crede că poporul românesc se va resemna și va suferi în liniște ca peste patru milioane de suflete românești să fie îndepărtate din trupul națiunii și zeci de mii de kilometri să fie ruși din teritoriul național. Este cu siguranță de prevăzut că nemulțumirea și jignirea celor 16 milioane de oameni va fi un izvor de continuă neliniște și de permanentă rivalitate între cei care vor dori să profite în folosul lor de tragedia sufltească a celor despărțiți cu forța”.

Concluzia, după dl. Maniu, ar fi aceasta:

1. Respectarea hotărârilor de Unire de la Alba-Iulia.
2. Nici înstrăinarea vreunei părți a țării, nici diminuarea sau dezmembrarea Arealului, Banatului, Crișanei sau Maramureșului.
3. Protestul contra tratatelor ce s-au ținut.
4. Nici un schimb de populație.
5. Asigurarea conaționalilor maghiari, că vor fi în existența și dezvoltarea lor națională deplin mulțumiți și asigurați cu garanții.
6. Convingerea că nici un fel de sacrificiu nu poate fi prea mare spre a menține onoarea, demnitatea și patrimoniul național.

După cum se vede, destăinuirile d-lui. Iuliu Maniu făcute directorului revistei „Parlamentul Românesc”, dl. N. Russu-Ardeleanu la 8 august 1940, apar mai cu seamă în vremurile acestea, cu deosebiri

luminoase și ele au menirea să trezească toate conștiințele naționale și să determine întreaga suflare românească să aibă protestul pe buze în toată clipa, ca să nu ni se poată obiecta mâine că am primit drept bun jugul ce ni s-a impus fără să protestăm. Departe de noi această lașitate.

Anexa 2

Cotidianul „Neamul Românesc”, 5 septembrie 1940

La Viena s-a săvârșit o mare nedreptate, editorial nesemnat.

Românii nu pot să nu protesteze împotriva verdictului de la Viena, când 1.300.000 dintre ei urmează să treacă sub stăpânire străină. De aceea, în fiecare oraș din Ardealul ce urmează să fie alipit la Ungaria, cât și în acela care va rămâne în granițele cele ciopârțite ale României, se produc zilnic proteste în timpul cărora românii strigă împotriva noii nedreptăți ce li s-a făcut tocmai atunci când omenirea întreagă sângerează pentru libertatea și independența popoarelor.

Din aceste proteste românești orice minte sănătoasă ar trebui să tragă singura concluzie ce se poate trage, că judecata nedreaptă de la Viena a fost o imensă greșală. Nu nedreptatea făcută popoarelor poate aduce împăciuirea care se dorește azi. Și nu pe satisfacerea poftelor de dominație se poate alcătui o nouă Europă.

Ne pare rău că mijloacele noastre tehnice nu ne îngăduie să publicăm orice hartă întocmită de orice geograf străin – fie ea alcătuită chiar de geografii maghiari – în care sunt arătate în culori populațiunile care locuiesc în Transilvania. Căci dacă hotarul trasat la Viena s-ar desena pe oricare din aceste hărți, nedreptatea ce s-a făcut României apare de-a dreptul strigătoare la Cer. Pentru ca să se ajungă la niște secui împroprietăriți de noi pe fostele proprie-

tăți latifundiare ale grofilor maghiari dornici de a și le recupera.

Secuii care trăiau și se dezvoltau în limba lor și care se bucurau de toate drepturile cetățenești în mod egal cu românii cu care trăiesc de secole în deplină armonie, - s-a întins stăpânirea maghiară peste mase compacte de români care, cunoscând procedeele maghiare, sunt azi înnebuniți de groază știind ce-i așteaptă sub noua stăpânire. CINE AR PUTEA OARE SĂ SE RESEMNEZE ÎN FAȚA UNEI ATARI NEDREPTĂȚI?

Dar protestele ardelenilor de pe întreg cuprinsul Ardealului, proteste la care se asociază deopotrivă toate celelalte naționalități ce trăiesc în provinciile de dincolo de Carpați, dovedesc și altceva. Ani de zile în șir, ungurii de la Budapesta au trâmbițat în întreaga lume că populația Ardealului ar fi nemulțumită de regimul românesc. Ei cutezau să afirme că înșiși românii de acolo nu se împăcau cu acest regim... astăzi li se arată cât de mincinoase erau afirmațiile lor. Și câte speranțe legau toate naționalitățile din Ardeal, că în armonioasa configurație a României Mari, armonioasă atât din punct de vedere istoric cât și din punct de vedere politic și economic, ele își vor avea asigurate nu numai existența, dar și o propășire sigură în viitor.

Este doar fapt cunoscut că sub regimul unguresc toate aceste naționalități neputând să vadă un viitor sigur pentru ele pe pământul Ardealului, ERAU PERMANENT CU GÂNDUL EMIGRĂRII ÎN CAP. Iar drumurile ce și le alegeau nu erau decât două: SAU AMERICA, SAU VECHEA ROMÂNIE. Statele Unite ale Americii sunt pline de coloniști de toate naționalitățile din Ardeal. Iar în vechiul regat al României toate așezările săsești, ungurești și cele ale românilor din Ardeal se datoresc numai traiului de nesuferit pe care fosta stăpânire maghiară îl oferea populațiilor de peste Carpați. De când s-a întemeiat România Mare, ÎN MINTEA NIMĂNUI DIN

ARDEAL NU A MAI LICĂRIT GÂNDUL EMI-GRĂRII.

Când acesta este adevărul, cum s-a putut să se ciuntească o asemenea configurație armonioasă de stat solid încheșat, cum a fost timp de douăzeci și doi de ani România Mare? Și cum s-a putut gândi cineva că la o Europă nouă se poate ajunge prin distrugerea unei asemenea alcătuirii de stat?

Nu, nu, la Viena s-a săvârșit o mare nedreptate.

Anexa 3

Cotidianul „Universul”, 5 septembrie 1940

Arbitrajul de la Viena, de Sever Bocu

Conferința de pace de la Paris a nedreptățit poporul german, întârziindu-i unitatea pe care și-au putut-o realiza și popoare mai mici, dar care i-a fost refuzată unui popor mare, lăsându-i diverse entități etnice în continuitate geografică cu Reichul sub mai multe stăpâniri străine. Din această cauză, germanii nici nu numeau altfel Conferința de pace de la 1919 decât „diktatul”. Foarte bine. A fost „diktat” Conferința din Paris pentru germani! Dar cât a ținut diktatul? Nici 20 de ani și a dat naștere unui nou război, tot așa de crâncen, răsărit din nedreptatea de atunci!...

Primind însă prin acest nou război satisfacție dreptele aspirații germane și ajungând acum la rândul lui poporul german să organizeze noua ordine mai bună în Europa, în loc de a face aceasta trebuie oare să cadă și el în aceleași greșeli a oamenilor Păcii din Versailles, înlocuind „diktatul” de la 1919 prin un alt „diktat”, al său, la 1940?. E mai puțin vinovat oare diktatul de ieri numai fiindcă victimele sunt altele? Dacă a fost diktat aranjamentul european de la 1919 față de germani, oare ce nume merită arbitrajul de la Viena față de români

care, pentru a da 600.000 de secui situați în mijlocul maselor românești, în discontinuitate deci cu masele ungurești, trec peste 1.400.000 de români, pe care îi rup din unitatea românească, cu care se află în continuitate, ca peste o masă neglijabilă. Acesta nu e diktat? Poate sentimentul de dreptate, filozofic, politic german concilia actul său de la Viena cu orice alt principiu, valabil la constituirea de state, la mai multă dreptate în lume, fizic, etnic, economic, moral sau chiar istoric?

Arbitrajul de la Viena a nedreptățit profund poporul român, l-a jignit iremediabil, mortal, fără să fi făcut o dreptate pentru maghiari. Căci privilegiile nu înseamnă dreptate. Pacea germană și italiană a reînființat Ungaria poliglotă în mijlocul Europei, ca o dreptate a ei? România nu poate să aibă la 20 milioane locuitori 3,5 milioane de minoritari. Luăm îndurerăți la cunoștință că pacea germană și italiană pierd de la poporul român, națiune de 15 milioane, mare, față de maghiari care nu sunt decât 8 milioane, totuși națiune mică, jertfa de sânge disproporționată și inutilă de peste 4 milioane și jumătate de frați ai lor. Iată de ce nu vor uita, nu pot uita, românii, niciodată!... Diktatul de la Viena nu e cu nimic mai legitim ca cel din Paris.

Nu ne plângem totuși și nu ne văcărim... dar de mâine încolo începe pentru noi marea luptă pentru libertate tocmai de acolo de unde am lăsat-o la 1919. Regretăm profund aceasta, nu numai pentru noi ci și pentru credința pe care am avut-o în dreptatea germană și în legăturile noastre de sânge cu sora noastră mai mare, Italia. Căci deși suntem azi renegați de Duce și neprimiți în Familia latină, noi totuși suntem latini. Ori îi place aceasta cuiva, ori nu, noi avem în limba noastră mai multe latinisme decât italienii înșiși. Ne pare rău că Ducele ne declarase până într-atât încât ne pune sub mongoli pentru că am fi mai mult daci. Dar nouă nu

ni-e rușine nici de originea noastră dacă. Dacii au fost adversarii demni ai romanilor din contopirea cărora am răsărit noi. Și noi, și ungurii suntem două națiuni mici și neapartinând nici rasei germane, nici rasei slave, două națiuni stingherite ce țin neau aici, în Valea Dunării, un rol de echilibru, o zonă neutră între aceste mari rase. Nu putem împlini acest rol războindu-ne între noi, nu suntem destul de tari nici împreună, absolut slabi și improprie pentru el, dezbinați. Ori „diktatul” din Viena ne încaieră din nou... căci dacă nu vrem să ne facem nici germani, nici slavi, avem și mai puțin poftă de a ne face unguri.

Războiul trecut a marcat o evoluție în ideea de stat. A fost răsturnat statul medieval, feudal, polietnic și pe ruinele lui s-a ridicat statul național, etnic. România Mare a ieșit din această evoluție. Și Italia a ieșit din această evoluție. Ungaria n-a fost decât transformată în stat național și redusă la proporțiile ei etnice, nicidecum n-a fost mutilată. Mutilată este azi România din contururile încă nedefinite ale păcii germanice și italice. Suntem prima victimă a ordinii europene noi ce se desenează.

Prin Ungaria renaște statul feudal, poliglot. Renasc, probabil și marile imperiaisme înmormântate la 1919 ca un corolar firesc al totalitarismelor. Căci noua mare putere Ungaria cât timp va fi tolerată în această figurație? Ea nu se constituie, prin propria ei putere, ci prin dar, incontestabil amic. Axa sparge o unitate compactă etnică, ca să cimenteze alta din bucăți eterogene care se va sfărâma la prima lovitură. Poate pricepe cineva ce a urmărit? Poate tocmai zăzania între noi și unguri, pentru Dumnezeu știe ce țeluri, poate tocmai discordia în locul armonizării, ce afirmă că a căutat. Nu știm, e aproape inteligibil, câtă vreme războiul nu e nici măcar terminat și câtă vreme persistă încă presiunea de la nord, pentru noi, din ce în ce mai amenințătoare pentru Axă, mai nesinceră...

Oricum, noi nu suntem decât prima experiență a acestei păci, cum am mai fost și în 1918, din care însă pot afla și ceilalți ce-i așteaptă. Am părăsit garanțiile iluzorii engleze, care nu ne cereau nimic numai pentru a complace Axei și ne-am alăturat ei, în credința că pacea ei va urmări nu răzburarea principiilor din Versailles, ci numai corijarea lor în aplicare. Am adus toate sacrificiile posibile și imposibile, ne-am făcut până și dictatori, autocrați, despoți, numai pentru a complace totalitarilor și a ne păstra integritatea câștigată cu atâtea jertfe.

Victoriile din Flandra au fost câștigate cu petrolul nostru, cu grânele și cu hrana de la noi luată de la gura țaranului nostru. N-am făcut aceasta pentru moneda-hârtie germană ci, repetăm, pentru hotarele noastre. A fost însă totul în zadar și uitat. Tributul a fost încasat de la noi dar hotarele nu le-am putut apăra. Alăturarea noastră la Axă n-a împiedicat nimic, decât că dezmembrarea noastră se făcea acum cu propriul nostru concurs. În fond, cred că dezmembrarea noastră nu profită nimănui, nici unguurilor și mai puțin Axei. Atunci de ce s-a făcut? O considerăm ca o mare greșeală a Axei în contra păcii, ca o fatală și dureroasă recădere în greșeli, recădere a învingătorilor de azi în greșelile învingătorilor de ieri. Cum și-au putut închipui oamenii Axei că vor împăciui acest sector răpindu-le oamenilor cea mai scumpă din provinciile lor, Ardealul? L-am înverșunat și tulburat și mai mult, și mai iremediabil. Între români și unguri peste Transilvania nu există pace, nu poate exista. Aceasta este axiomatic.

Fie că trebuie să socotim Germania și Italia definitiv învingătoare și pe noi, în acest caz, în rândul al II-lea al celor definitiv striviți, fie că norocul schimbător al războiului ar decide altfel, pace în acest sector nu va fi, nu poate fi cât timp nu e respectată dreptatea. Această dreptate a întârziat mult, totuși a venit la 1919. a fost

mistificată secole întregi, totuși a venit. Poate nu va mai cere alte secole, poate se va mulțumi de astă-dată și cu mai puțin, cu ani sau chiar cu luni, nu știm, dar ceea ce știm e că pace nu va fi în aceste sectoare decât cu restabilirea dreptății. Asupra dreptului nostru la existență nu admitem discuție. Suntem aici 15 milioane de români uniți, în bloc, indestructibil, masiv. Învingătorii pot trece peste noi cu roata norocului lor schimbător, clinti însă nu ne pot, mai ales acum când conștiința națională veghează în fiecare. În 18 veacuri valuri au venit și s-au dus, noi am rămas. Mizeriile noastre interne, momentane, n-ar trebui să încurajeze pe nimeni. Le vom învinge. Multe am văzut de atunci, Roma însăși a putut pieri. Eufemistic exprimă poetul nostru național Vasile Alecsandri această idee cu care încheiem:

Te salut ostaș romane,
Stâlp al lumii apusene!
Tu cu pieptu-ți ai oprit
Valul crunt din răsărit.

Când deodată un glas prin lume,
Fără seamăn, fără nume,
Sună, duce-o neagră veste:
Roma, Roma nu mai este!...

Anexa 4

Cotidianul „Neamul Românesc”, 25 septembrie 1940

O altă orientare, de Nicolae Iorga

Împrejurările interne despre care se va putea vorbi cu deplină perspectivă numai după multă vreme, dacă nu ne mulțumim cu simple iluzii, rețin întreaga atenție a nației noastre.

Dar trupele românești, care se dovedesc și în ce privește Ardealul, perfect pregătite pentru luptă, se află zi și noapte pe linia retragerii și strigăte de bucurie pentru întâia gustare a unei prăzi de mult râvnită tulbură neconținut simțirea noastră. În judecata lumii care nu ne cunoaște destul pentru a ne putea prețui, se rostesc asupra prezentului și viitorului nostru sentințe care ne dor.

Preocupările noastre de astăzi ating statul, care poate suferi multe schimbări, dar aceste dureri și jigniri ating trupul, veșnic viu și în temeiurile sale neschimbate ale nației. Ea ne cheamă pe cei de deasupra, a căror solidaritate s-a rupt tocmai acum, la rănilor ei. Și de dânsule trebuie să ne ocupăm mai ales, făcând să renască din suferința de astăzi speranțele de mâine.
